

Порівняно зі своїми столітніми сестрами англійською Social Work, німкенною Sozial Arbeit та французькою Travail Social, українська Соціальна Робота, що не налічує ще й десяти років, справді робить тільки перші кроки. На теренах, де багато десятиліть володарювали Соціальний Захист та Соціальне Забезпечення, вона намагається знайти своє місце. Але перші кроки зроблено, і книга, авторами якої стали британські та українські спеціалісти з соціальної роботи, відображає деякі з них.

Першим і найзначнішим кроком української Соціальної Роботи стало те, що вона зацікавила своїм змістом, теоріями, методами як міністерських чиновників і викладачів вищих та середніх навчальних закладів, так і практичних працівників, які безпосередньо надають соціальні послуги клієнтам. Якщо у 1994 році майже не зустрічалося працівників соціальної сфери, які б не робили здивованого вигляду, дізнавшись про нову спеціальність, то у 1999 можна почути з вуст офіційних осіб думку про те, що наявність достатньої кількості добре підготовлених соціальних працівників допоможе розв'язати більшість проблем українського суспільства.

Без застережень можна стверджувати, що в Україні відбувається своєрідний бум Соціальної Роботи. Створено десятки тисяч робочих місць, де мають працювати соціальні працівники різних рівнів підготовки, відкрито понад два десятки кафедр, факультетів, відділень, які готують соціальних працівників. Щороку виникають все нові й масштабніші проекти як для впровадження нових підходів до розв'язання соціальних проблем з використанням теорій і методів соціальної роботи, так і для підготовки та перепідготовки соціальних працівників. Найбільшу активність виявляють у цьому процесі Міністерство праці та соціальної політики України, а також Державний комітет у справах сім'ї та молоді, значних зусиль по впровадженню нової спеціальності докладають Міністерство внутрішніх справ та Міністерство оборони України. На жаль, потенційно найбільший, як свідчить світовий досвід, замовник на працівників соціальної роботи — Міністерство охорони здоров'я — ще тільки починає придивлятися до нової спеціальності.

Другим важливим кроком можна вважати розпочатий, хоч і незавершений, процес самоусвідомлення молоді української Соціальної Роботи, що поширюється в двох напрямках. З одного боку, це створення професійних об'єднань. До Української асоціації соціальних педагогів та соціальних працівників, яка працює вже майже десять років і є членом міжнародних організацій, додаються Ліга соціальних працівників та Асоціація шкіл соціальної роботи. Окремий соціальний працівник чи установа тепер матимуть можливість вибору професійної спілки, до якої вони хотіли б належати. Ще попереду дискусії про те, чи варто мати декілька всеукраїнських організацій, чи краще об'єднати зусилля, як це роблять відповідні європейські та всесвітні асоціації, але в будь-якому разі той факт, що професіонали об'єднуються і формалізують свої організації, свідчить про їхню зрілість і бажання існувати в Україні на рівні з іншими професійними спільнотами.

З другого боку, соціальні працівники почали поступово виокремлюватися із загальної маси фахівців соціальної сфери, усвідомлюючи самі і пояснюючи іншим, що соціальна робота як наукова дисципліна і практична діяльність має свою специфіку і не схожа на інші професії, хоч і переминається з багатьма з них.

Спеціалісти, що займаються соціальним захистом, соціальною допомогою, соціальною політикою, соціологією, прикладною психологією, лікарі і медичні сестри, вчителі і працівники пенітенціарних закладів з повним правом говорять про те, що саме вони займаються соціальною роботою як одним з аспектів своєї діяльності. І проти цього важко заперечувати. Але Соціальна Робота саме й покликана знайти те спільне, що роблять представники перелічених досить далеких одна від одної професій, осмислити цю діяльність, створити загальні, універсальні концепції цієї діяльності і зробити її ефективнішою.

Якщо визначити, що соціальна робота – це *система теоретичних знань і заснована на них практика, яка має на меті забезпечення соціальної справедливості шляхом наснаження і підтримки найменш захищених верств суспільства та протидії факторам соціального виключення*, більшість представників суміжних дисциплін погодяться, поперше, що жодна з них не ставить перед собою таких завдань і, по-друге, що дисципліна, яка ставить перед собою такі завдання, вкрай необхідна в українському сьогоденні.

Складнішими є стосунки Соціальної Роботи з Соціальною Педагогікою, яка першою з'явилась на теренах української соціальної сфери, набула певного статусу і значної підтримки серед університетських кафедр педагогіки і педагогів-практиків. Запозичивши загальний зміст і назви в Західній Європі, соціальна робота і соціальна педагогіка в Україні все більше набувають місцевої специфіки і спі-

льних рис. Складається враження, що між ними може відбутися поступове об'єднання, як це сталося в Німеччині, де готують фахівця з соціальної роботи та соціальної педагогіки. На сьогодні в нашій країні ці дві дуже близькі за напрямом діяльності професії намагаються знайти свої ніші. Соціальні педагоги здебільшого працюють з дітьми та молоддю, а соціальні працівники — з іншими групами, які потребують соціальної підтримки. Такий розподіл дає можливість уникнути в Україні безкінечних і майже безплідних дискусій про пріоритетність і важливість, що їх ведуть соціальні працівники і соціальні педагоги деяких країн, збираючись на міжнародні і національні конференції.

Нарешті, третім важливим кроком нашої Соціальної Роботи можна вважати встановлені нею контакти з соціальними працівниками інших країн, здобуття міжнародного визнання факту її народження. З кожним роком зростає кількість спільних проєктів за участю відомих фахівців з інших країн, соціальні працівники України як з державних, так і з недержавних установ та організацій мають дедалі більше можливостей ознайомитись з практикою соціальної роботи за кордоном. Цей процес для української Соціальної Роботи має особливе значення тому, що дозволяє не повторювати більшість помилок, які робилися іншими, і користатися великим досвідом, набутим Соціальними Роботами інших країн. Варто тільки дивуватися тому, як багато фахівців Соціальної Роботи з різних країн взяли і беруть участь у формуванні нашої Соціальної Роботи. Наше завдання полягає в тому, щоб знаходити у їхніх численних порадах і пропозиціях саме ті, які можуть бути практично використані на наших теренах. І в цьому процесі недоречним буває як сліпе копіювання, так і зверхнє відкидання міжнародного досвіду. На жаль, теоретично це зрозуміти набагато простіше, ніж зробити практично.

Книга про перші кроки Соціальної Роботи в Україні, що написана британськими та українськими колегами, звичайно, не відображає всієї складності процесу становлення нової спеціальності. Статті, вміщені в цьому збірнику, віддзеркалюють той досвід, який набули працівники Школи соціальної роботи НаУКМА та наші закордонні колеги за чотири роки викладання і практичної діяльності. Можна сподіватися, що вміщені тут матеріали виявляться корисними як для практичних працівників, так і при викладанні курсу “Вступ до соціальної роботи” та деяких інших, більш спеціалізованих курсів підготовки спеціалістів із соціальної роботи різних рівнів.

Автори будуть вдячні всім, хто зацікавиться змістом цієї книги і буде готовий до критичних зауважень та будь-якої іншої співпраці в межах запропонованої тематики.